УВОДНА РИЈЕЧ

*Уважене колеге, цијењени гости, драги пријатељи, поштовани учесници Научног скупа "**Међународно признање Црне Горе**", срдачно вас поздрављам у име организатора и своје лично и изражавам задовољство што сте се одазвали нашем позиву. Наше задовољство је утолико веће што ће у дводневном раду учествовати познати научници: историчари, правници, антрополози, филозофи, књижевници, историчари књижевности, архивисти, медицинари, који ће својим саопштењима настојати да помјере границе досадашњих сазнања о два значајна историјска догађаја међусобно повезана - 140 година битке на Граховцу и 120 година Берлинског конгреса.*

Част ми је да и посебно поздравим министра за просвјету и науку, господина Драгана Кујовића и потпредсједника Скупштине општине Никшић, др Раца Мијановића.

*Организацији Научног скупа "**Међународно признање Црне Горе**" приступили смо са увјерењем да је ријеч о замашном историјском процесу не само за Црну Гору и о значајном научном питању. У ствари, у питању је проблем дугог трајања који је на неки начин и данас актуелан. Основни истраживачки проблем тематике нашег научног зборовања дио је широког комплекса који се у историјској науци означава појмом **источног питања**. За Црну Гору то је било питање ослобођења сународиника, обезбјеђење животног простора и међународног признања фактичке независности.*

Вријеме које је предмет наше пажње (уже гледано) јесте битка на Граховцу (1858) и међународно признање Црне Горе (1878). Међутим, мало је питања у историји која се могу рјешавати без сагледавања у ширем контексту и без узрочно-посљедичних веза које су на европским просторствима, а посебно на Балкану одувијек биле присутне.

Никада се кроз дугу историју свијета ништа значајније није овдје десило а да је било без одјека на остали дио Европе, и обратно. Стога се није чудити што су велике силе од раније, а посебно у XIX стољећу, усредсредиле своју пажњу и интерес ка овом региону. Германи су жељели продор ка Истоку, Руси штитили од раније стечену сферу свог утицаја, чему су се, опет, супротстављали Французи и Енглези, док Ватикан није одустајао од католичко-унијатских тежњи.

*Преплитање сукобљених интереса великих сила у **источном питању** са националноослободилачким циљевима балканских народа по-времено је омогућавало и позитивна национална достигнућа, али је чешће било кочница националном рјешењу на Балкану, нарочито пос-*

лије 1878. године када је подијељен на аустријску и руску утицајну сферу.

Некада моћна Османска Империја боловала је од неизљечиве државне кризе и кризе система, уз изгубљене наде да ће икад повратити некадашње територије, које су се неумољиво ослобађале. Повремени, загрцнути трзаји били су само рефлекс издисајних мука оронуле империје, чији се тотални слом на Балкану извјесно примицао.

Европски моћници и душебрижници су, наводно трудећи се да је спасу, размишљали како да, иза њеног слома, подијеле територије. Тиме се тзв. Источно питање дубље заоштравало.

Иако дипломатски увијено, ипак је било јасно да међу великима нема дубљег и искреног залагања да помогну рјешење балканског питања. Књаз Данило, схватајући руске проблеме, покушава да потражи покровитељство на Западу, а да земљу енергичним мјерама припреми за велика прегнућа. Најтежом казном санкционисао је племенски непослух, сепаратизам, лоповлук и разна злодјела, потврдивши на почетку Црногорцима изговорене ријечи: "Ево колико сам мали, бићу вам виши од Ловћена".

Књаз се обрачунао са пограничном хајдучијом и самовољним упадима, смањио крвну освету, обуздао пљачку на крајинама и тако стекао повјерење у сусједству тада слободне Црне Горе. Тиме је отворио практичну могућност да се окрене ка остварењу одавно заумљених планова за ослобођење Херцеговине. А тамо путеви су ишли преко од раније познатог разбојишта - Грахова. Оно је имало стратегијски значај за Црногорце и Турке. За Црну Гору Грахово је било база за упад црногорских чета у Херцеговину, а такође и база утицаја и веза за потпомагање херцеговачких устаника. Турци су тежили да на њему подигну бедем, који би одвојио Херцеговину од Црне Горе. Због тога је Грахово било поприште честих сукоба и борби између Турака и Црногораца, судбински чвор и за Црну Гору и за Херцеговину. То је био и главни правац када ће, на крвави мајски уранак, кренути црногорска момчад под командом књажевог брата и даровитог војсковође Мирка.

Знала је Османска Царевина да губитком Грахова губи одбрамбене позиције у Херцеговини, па је покушавала да се одупре, али неуспјешно. Колико је та мајска крвава жетва за Црногорце била велика, а посебно скупа за турску страну, свједоче њен одјек у Европи и њене далекосежне посљедице. Формирана је међународна комисија за разграничење, иако је већ тада Црна Гора, уз раније утврђиване границе према Аустрији, била фактички (мада незванично) призната држава. Побједа на Граховцу имала је за посљедицу увећање националне територије Црне Горе, међународно разграничење с Турском, извјестан облик признања њеног независног положаја испољованог првенствено од стране Русије и Француске. Од тада је неспоран утицај Црне Горе на околна племена Херцеговине, Брда и сјеверне Албаније. Везе са Херцеговином биле су јаке због крвног и племенског сродства и традиције

заједничког четовања против Турака, што је случај и са сјеверноалбанским католичким племенима, која се везују за Црну Гору.

Побједа на Граховцу и црногорско-турско разграничење (1859) имали су велики одјек у Европи и посебно у јужнословенском свијету. Почео је да се шири прави култ Црне Горе. Но, било је и настојања да се умањи њен значај и уопште ослободилачки успјеси црногорског оружја (званични Београд).

Али, велике силе (нијесу "велике правде", а "сила Бога не моли") то не пофермаше. Требало је чекати још близу двије деценије и поново борбом - оружјем на другим поприштима доказати то своје право. А жртве и крв, а патње и јад народни...? - Па, ко је кад из свијета за то овдје бринуо! Тако је било у прошлом стољећу, тако је и у овом, а зле слутње говоре да би се тако могле и наставити.

С обзиром на овако научностручни одбир предложених реферата, нема сумње да ће Скуп дати несумњив допринос тематици која је пред нама, али и одговоре на нека неријешена питања.

А зар може бити ишта у научноистраживачком раду (на подручју историје) занимљивије од сопствене прошлости. Тиме се одужујемо прецима, а дуг даљег сјећања и подсјећања остављамо потомцима.

Скупу желим плодан рад, а научницима са стране и иностранства дугујемо и посебну захвалност што су показали интересовање за ову крупну тематику из историје Црне Горе. Но, томе се није ни чудити јер су и њихови преци (било из Србије, моћне заштитнице Русије или са других меридијана), у вијеку о којем је ријеч, с пажњом и дивљењем пратили догађања на овим и данас нестабилним просторима.

*На крају, још једанпут вас срдачно поздрављам и Научни скуп "**Међународно признање Црне Горе**" може да почне.*

Хвала.

Проф. др Бранислав Ковачевић